

**«БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ МӘТІНДЕРІМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ
АРҚЫЛЫ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ»**

Зенда А.М.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыру. Бастауыш сынып оқушыларының оқу материалын қабылдауы мен түсінуі көбінесе олардың қызығушылығына байланысты. Сондықтан оқу процесінде тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы олардың білімге деген ынтасын ояту маңызды. Оқу мәтіндері – оқушылардың ой-өрісін кеңейтіп, логикалық ойлау қабілетін дамытуға, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге ықпал ететін маңызды құралдардың бірі. Мәтінмен дұрыс жұмыс істей білу арқылы бала жаңа ақпараттарды тез меңгеріп, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыру туралы мәселе, тамырын тереңге жіберіп, көне заманнан бастау алады. Ал Ежелгі Рим философтарының түсіндірулерінде білімді игеруде шәкірттердің белсенді танымдық қызығушылығы айтарлықтай рөл атқарады деген пікір айтылады. Қазіргі педагогикада оқыту адамның танымдық іс-әрекеті түрінде сипатталады. Оқушы әрбір сабақта, кез-келген сыныпта адамзаттың қоғамдық тәжірибесін зерттейді, қоршаған әлемді таниды. Оқушылар берік және ықпалды білімді ұжымдық қоғамдық пайдалы іс - әрекетте өз қабілеттерін қалыптастыру мен қатар алады. Сонымен таным шындықты танудың мүмкіндігі, мақсаттары, жолдары және құралдары жөніндегі философиялық ілім. Таным теориясы таным деген не оның негізгі түрлері қандай, білмеуден білуге, үстірт білімнен терең білімге көшудің заңдылықтары қандай, мұның белгілері не, бұған қандай жолдармен және әдістермен қол жетеді және тағы басқа сұрақтарға жауап береді.

Оқу қызығушылықтары көбінесе адамның жеке басын анықтайды, сондықтан олардың мектеп оқушыларында қалыптасу процесі педагогикалық, психологиялық, әдістемелік қана емес, сонымен қатар әлеуметтік мәселе ретінде қарастырылады. Мемлекеттік білім беру ұйымдарында бастауыш сынып оқушыларының оқу қызығушылықтарын қалыптастыруға байыпты көңіл бөлінуі кездейсоқ емес. Оқу қызығушылығын қалыптастыру көптеген ғалымдардың назарын аударады. Белгілі педагогтар, психологтар, әдіскерлер еңбектері оқу қызығушылығын зерттеудің әртүрлі аспектілеріне арналған: Ш.А. Амонашвили, Л.И. Беленкая, В.Г. Белинский, Л.С. Выготский, М. Горький, Н.А. Добролюбов, Л.В. Занков, А.Н. Леонтьев, А.С. Макаренко, З.И. Романовская, Н.Н. Светловская, В.А. Сухомлинский, Л.Н. Толстой, К.Д. Ушинский, Д.Б. Эльконин және т.б. [1] Мәтін – қазақ тілін оқыту барысында үлкен орын алатын оқыту нысаны. Біріншіден, тілден білім беретін материал оқыту мәтіндері түрінде болса, екіншіден, жаттығулардың тұтас мәтін түрінде берілуі де мәтінмен орындалатын жұмыстардың сараланып жүйеленуін қажет етеді. Мәтіннің қызметін таныту – оқушыға тіл бірліктерін функционалдық тұрғыдан танып-білуіне, сол арқылы логикалық ойлауы бірізді қалыптасуына мүмкіндік береді. Осыған байланысты мұғалім мәтінмен жұмысты жүйелі жүргізгенде және оқушының сауатты оқу дағдысын қалыптастыра білгенде ғана нақты нәтижеге қол жеткізе алады.

Танымдық қызығушылық дегеніміз не? Танымдық қызығушылық – баланың жаңа ақпараттарды білуге, зерттеуге деген ұмтылысы. Ол оқу мотивациясының негізі болып табылады және баланың белсенді оқу әрекетіне ықпал етеді.

Танымдық қызығушылықтың қалыптасуына әсер ететін факторлар:

- Оқу материалының мазмұны мен берілу тәсілі
- Мұғалімнің оқыту әдістері
- Оқу үрдісіндегі ойын элементтері
- Топтық және жекелей жұмыс түрлері
- Оқушының жеке қызығушылығы мен қабілеті

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамыту үшін олардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, қызықты әрі түсінікті оқу материалдарын ұсыну қажет. Мәтін – қазақ тілін оқыту барысында үлкен орын алатын оқыту нысаны. Біріншіден, тілден білім беретін материал оқыту мәтіндері түрінде болса, екіншіден, жаттығулардың тұтас мәтін түрінде берілуі де мәтінмен орындалатын жұмыстардың сараланып жүйеленуін қажет етеді. Мәтіннің қызметін таныту – оқушыға тіл бірліктерін функционалдық тұрғыдан танып-білуіне, сол арқылы логикалық ойлауы бірізді

қалыптасуына мүмкіндік береді. Осыған байланысты мұғалім мәтінмен жұмысты жүйелі жүргізгенде және оқушының сауатты оқу дағдысын қалыптастыра білгенде ғана нақты нәтижеге қол жеткізе алады. Оқу мәтіндері – оқушылардың ой-өрісін кеңейтетін, олардың тіл байлығын арттыратын және логикалық ойлау қабілеттерін дамытатын негізгі құралдардың бірі [4]. Танымдық іс-әрекетті оңтайлы ұйымдастыру қоғам сұранысына сай білім алушылардың жеке тұлғасын қалыптастыруда маңызды мәселе болып табылады. Себебі қазіргі кезеңдегі ғылымның бүкіл саласында білім мазмұны тереңдеп, оның ауқымы қауырт өсін отырған қазіргі ғылыми-техникалық өрістеу кезеңінде оқушының өз іс — әрекетін ұйымдастыру біліктілігін қажет етеді. Сондықтан оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру біліктерін қалыптастыруды арнайы ұйымдастыру оқыту процесін жетілдірудің шарттарының бірі ретінде қарастыру керек [2].

Оқу мәтіндерінің түрлері:

- Көркем мәтіндер: ертегілер, әңгімелер, мысалдар
- Ғылыми-танымдық мәтіндер: табиғат, жануарлар, ғарыш туралы ақпараттар
- Тарихи мәтіндер: ел тарихы, мәдени мұралар туралы мәліметтер

Осы мәтіндерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың танымдық белсенділігін дамытуға болады.

Мұғалім неғұрлым көп ойлануға, ойлануға, пайымдауға, ізденуге мәжбүрлесе, танымдық қызығушылықты қалыптастыру мүмкіндігі соғұрлым жоғары болады. Ол үшін сабақта проблемалық жағдаяттарды, танымдық есептерді шешу жағдаяттарын, жаңа ақпаратты белсенді түрде іздеу жағдаяттарын, болжамдарды, рефлексияларды, әртүрлі көзқарастардың соқтығысуын пайдалану қажет. түсіну және белгілі бір жағын қабылдау қажет. Кез келген мұғалім ерте ме, кеш пе, қызықсыз нәрселерді оқытуды мәжбүрлеудің қажеті жоқ, материалды түсініп, мұғалім қойған міндеттерді шешу жолдарын іздейтін оқыту әдістемесі мен оқу үдерісін ұйымдастырудың түрін таңдау қажеттілігіне тап болады. Бұл жерде, біздің ойымызша, француз жазушысы Анатолий Франстың: "Оқу қызық болуы мүмкін. Білімді қорыту үшін оны тәбетпен сіңіру керек". Мұғалімнің міндеті - сабақта шығармашылық көзқарасты қалыптастыру, шығармашылықпен жұмыс істеуге және ойлауға үйрету, осы мақсатқа жету үшін оқытуды оқушылардың ақыл-ойының дамуына барынша бағытталатындай етіп ұйымдастыру қажет [3].

Оқу мәтіндерімен жұмыс жасаудың тиімді әдістері

1. Сұрақ-жауап әдісі – оқушыларға мәтін бойынша сұрақтар қою арқылы олардың ойлау қабілетін дамыту.
2. Инсерт әдісі – оқылған мәтіннен жаңа және қызықты ақпараттарды белгілеу, саралау.
3. Рөлдік ойындар – кейіпкерлерді сомдау арқылы мәтінді терең түсінуге көмектесу.
4. Болжау әдісі – мәтіннің жалғасын өз бетінше ойлап табу.
5. Шығармашылық тапсырмалар – мәтінге байланысты сурет салу, әңгіме жазу, шағын көрініс қою.
6. Топтық жұмыс – мәтінді талқылап, ортақ шешім қабылдау.

Бұл әдістер бастауыш сынып оқушыларының оқу материалын жақсы меңгеруіне көмектесіп қана қоймай, олардың логикалық және шығармашылық ойлауын дамытады. Тәжірибелік зерттеу нәтижелері Оқу мәтіндерімен жұмыс жасаудың тиімділігін зерттеу мақсатында бастауыш сынып оқушылары арасында тәжірибелік жұмыс жүргізілді. Оқушылар екі топқа бөлініп, бір топта мәтінмен дәстүрлі оқыту әдістері қолданылса, екінші топта интерактивті және шығармашылық тәсілдер қолданылды. Нәтижесінде шығармашылық және интерактивті әдістерді қолданған топтағы оқушылардың танымдық қызығушылығының жоғарылағаны байқалды. Олар мәтінді қызығушылықпен оқып, сұрақтарға белсенді жауап берін, өз ойларын еркін жеткізе алды. Бастауыш мектептегі оқудың негізгі принциптері оны өмірмен байланыстыру болып табылады. Оқу сабақтарында балалардың алған мағлұматтарының шындық екенін дәлелдеу, тәжірибеден көрсету мақсаты көзделеді. Оқу сабақтарының міндеті — балаларда дүниеге дұрыс көзқарас қалыптастыру [5].

Оқу мәтіндерімен жұмыс жасау – бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытудағы негізгі құралдардың бірі. Дұрыс таңдалған мәтіндер мен тиімді оқыту әдістері оқушылардың оқу процесіне деген ынтасын арттырып, олардың шығармашылық және логикалық ойлау қабілеттерін дамытады. Болашақта оқу мәтіндерімен жұмыс жасаудың инновациялық әдістерін одан әрі зерттеп, оларды оқыту процесіне кеңінен енгізу қажет. Бұл бастауыш сынып оқушыларының оқу үлгерімін арттырып қана қоймай, олардың білімге деген тұрақты қызығушылығын қалыптастыруға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Г.Н.Алексеевна Формирование читательских интересов у младших школьников// https://translated.turbopages.org/proxy_u/ru-kk.ru.333aff4e-67d7c497-b50b7749-74722d776562/https/urok.1sept.ru/articles/703805
2. Қ.Қ.Шалғынбаева, А.Қ.Турдыбекова, Жеткіншектердің танымдық іс-әрекетін дамыту бағытында педагог-психолог мамандарды даярлау тиімділігі // <https://bilimaimasv.kz/жеткіншектердің-танымдық-іс-әрекеті/>
3. Г.Е.Владимировна Проектирование образовательной среды, позитивно влияющей на формирование познавательного интереса обучающихся // https://translated.turbopages.org/proxy_u/ru-kk.ru.333aff4e-67d7c497-b50b7749-74722d776562/https/urok.1sept.ru/articles/703805
4. ИБРАЕВА Г.Н Мәтінмен жұмыс жасауда қолданылатын тиімді әдістер // <https://ustazvko.orleu-edu.kz/?p=491&lang=ru>
5. Рахметова С. Қазақ тілін оқыту методикасы. - Алматы: Ана тілі, 1991, 47 б.

УДК 373.3:004.8:371.13

Педагогические условия готовности учителей начальных классов к внедрению веб-инструментов искусственного интеллекта на уроках русского языка

Илиусирова А.М.

Аркалыкский государственный педагогический институт им.И.Алтынсарина,
Аркалык, Казахстан

Современное начальное образование сталкивается с необходимостью адаптации к цифровой среде, где применение искусственного интеллекта (ИИ) становится ключевым фактором повышения эффективности учебного процесса. Цель статьи – выявить и обосновать педагогические условия, способствующие формированию готовности учителей начальных классов к эффективному применению веб-инструментов ИИ на уроках русского языка.

На сегодняшний день существует широкий спектр веб-инструментов ИИ, которые эффективно используются на уроках русского языка в начальных классах. Анализ современных веб-инструментов ИИ позволяет выделить четыре основные категории:

- Инструменты проверки грамматики и орфографии (Grammarly, LanguageTool) [1];
- Генераторы учебного контента (MagicSchool AI, Curipod) [2];
- Инструменты для практики языка (SpeakPal, Memrise) [3];
- Интегрированные образовательные платформы (Google Classroom, BiliimLand) [4].

Эти инструменты обеспечивают учителям поддержку в обучении грамматике, навыкам письма, чтения и говорения, а также в подготовке учебных материалов и организации уроков.

Исследование готовности учителей показало, что ключевыми препятствиями являются недостаток уверенности, низкий уровень цифровой грамотности и отсутствие методической поддержки. В исследовании приняли участие 50 учителей начальных классов школ города Астаны. Для диагностики использовались анкеты и интервью, что позволило выявить уровень владения ИКТ и отношение педагогов к технологиям [5].

Результаты исследования представлены в таблице 1.

Уровень готовности	Количество учителей (%)
Высокий	18%
Средний	54%
Низкий	28%

На основе анализа были выделены следующие основные аспекты готовности учителей, необходимые для эффективного внедрения веб-инструментов ИИ (рисунок 1) :